

KO V LIZBONI VZIDE SONCE...

Galerija Škuc v starem delu Lizbone.

Tolikšne mladostniške energije že dolgo ni bilo zaznati na evropskih tleh kot prav v Lizboni, kjer se je 24. novembra končal bienale mladih umetnikov Sredozemlja. Bila je to tudi letošnja prestolnica evropske kulture. Bienala so se udeležili tudi slovenski umetniki; brez njih bi bil program gotovo siromašnejši, saj so z dovolj reklamiranimi nastopi navdušili lizbonsko oz. predvsem bienalno občinstvo. Na hrvaške in nekatere italijanske umetnike so slovenski »trčili« že v Trstu, odkoder je letalo Alitalia poletelo najprej v Rim, od tam pa v Lizbono.

Plakati, ki so viseli na vsaki drugi ulični svetilki ali

kakšnem drugem stebru in s prijetnim grafičnim zarisom oznanjali bienale, niso dopuščali dvoma, da smo v pravem mestu. Skoraj tisoč umetnikov in njihovih novinarskih, institucionalnih in drugih spremljevalcev iz dvanajstih držav, je okupiralo lizbonski hotel Roma. Platnena torba, ki jo je dobil vsak od udeležencev v informacijskem centru hotela, je bila polna propagandnega gradiva, pozabili niso niti na lično pakirane kondome, vsak je dobil dva. Kasneje sem v enem izmed prostorov hale, vrvarne (Cordoaria Nacional), kjer je bila osrednja razstava bienala, opazila tudi propagandno stojnico z materialom domače (portugalske) kampanje proti

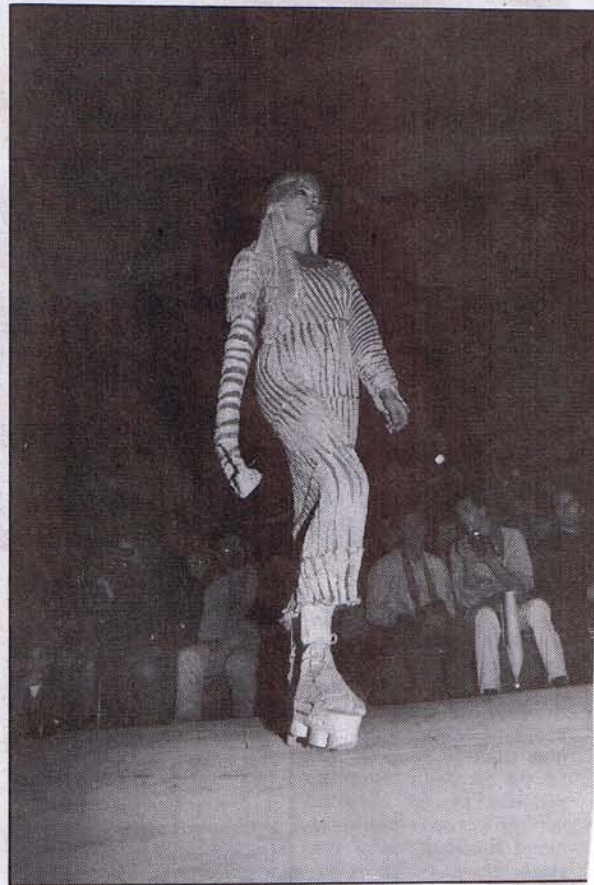
... gre lahko obiskovalec tudi v živalski vrt. Med bienalom mladih ustvarjalcev Sredozemlja pa na razstavo, na plesno ali gledališko predstavo, na ogled intervencije... ali na sprehod po starem delu mesta, kjer trči v kostanjarja ali katerega od bienalcev ali berača, ki ima okoli vratu obešeno zaklenjeno pločevinasto škatlo. Odklene jo šele v skupnem prebivališču svojih kolegov, kjer dnevni zaslužek razdelijo.

aidsu. Ni kaj, ciljno publiko so zadeli.

Raznotera področja umetnosti – polja mladostniške ustvarjalnosti – so bila številna, videli in poslušali smo tehno-rock-jazzy-hardcore-blues-funky-etno variante sodobne zabavne glasbe (naši Coptic Rain so razigrali disko Gartejo, sploh pa so navdušili barmana, tako da jim je po končanem žuru celo poklonil nekaj steklenic piva) pa tudi zvoke bolj prefinjene, resne glasbe. Te barve so zastopali člani kvarteta Enzo Fabiani, a koncert so številni zamudili, ker je bil ob popolnoma neustrezni uri, ob petih popodne.

Luka Žan in Urša Draž, modna kreatorja iz Slovenije, sta bila med bolj odštekanimi in seveda ustrezno opaženimi. Žanov usnjeni suknjič si je nadela manekna, ki pod njim ni skrivala nežnega oprsja, kar je bilo seveda pospremljeno z bučnim aplavzom. Modna revija je bila verjetno sploh najbolj množično obiskana prireditev. Žal je bila v premarjhnem prostoru, začela se je z več kot polurno zamudo..., zato je bila opazka enega izmed navzočih, da »smo si morali pošteno zaslužiti ogled modne revije, žal pa smo služili s telesom, kar pa ni dobro«, več kot upravičena.

Bienalcem nisi mogel uiti, četudi bi hotel: ali smo se srečali na kateri od pred-

Model slovenske kreatorke Urše Draž je bil med najbolj »odštekanimi«.

stav ali pri kosilu, večerji ali v hotelu, na boljšaku ali pa na katerem od nočnih žurrov v starem delu Lizbone, v t.i. Bairru Altu. Tam je še vedno nekaj starih oštarij, kjer se prepeva fado, stara lizbonska glasba, ki se je razvila v 18. stoletju, prepevali pa so jo njega dni predvsem socialni izobčenci, običajno ob spremljavi kitare. Nekaj oštirjev pa je že evropsko »osveščenih« in znajo stare običaje primerljivo vnovčiti. V revnejših prostorih, ki so sicer že ovešeni z računalniško izpisanimi gesli »Tu se prepeva fado«, natakark hrupno nagovarja goste: »Pijte, da bo kaj zaslužka!«, sodobni natakark pa dela to bolj prefinjeno: enostavno mastno zaračuna. Poleg tega pa »nevsiljivo« ponudi kaseto pevke, ki ti tisti hip prepeva verze, v katerih samo zanaš naš poetiko in neizpeta čustva hrepenenja.

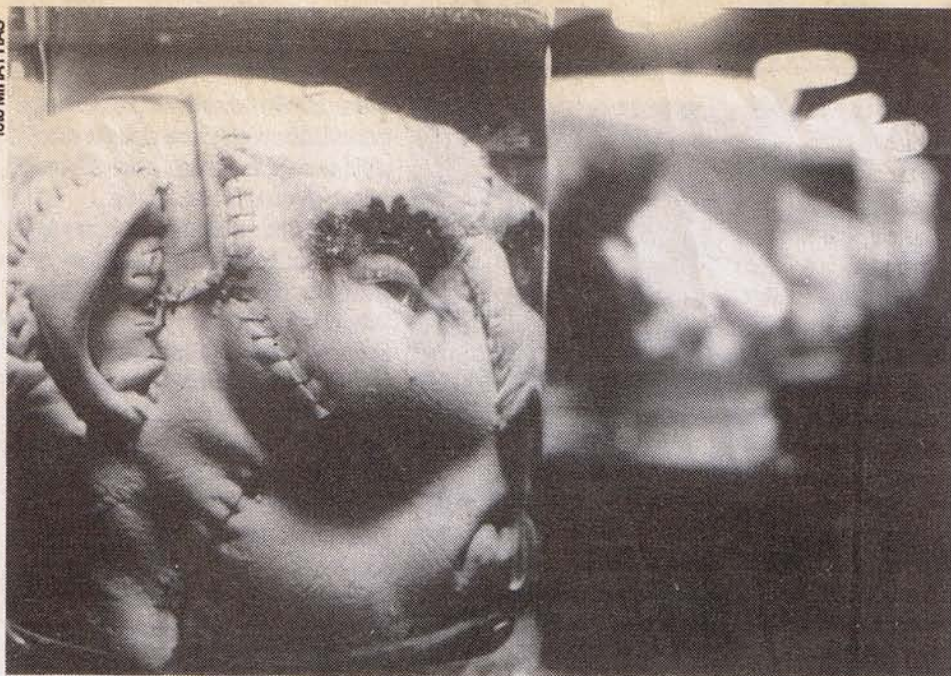
Prav stari del mesta se je za nekaj ur tisti novembrski petkov večer spremenil v slovenski »žur plac« tipa Škuc. Visok in greha vreden lastnik, sicer Mozambičan in novopečeni očka s številno družino – portrete vseh svojih najbližjih sorodnikov je razobesil na eni od sten – je našim organizatorjem (Škucu) dal pro-

stor. Zbralo se je veliko nas in nekaj drugih, ki so prebrali domiselno vabilo na vseh najvidnejših mestih v hotelu Roma. Tudi v dvigalu. Žal ni bilo o slovenski umetniški produkciji v lokalu Majong ne duha ne sluha, toliko več pa je bilo na voljo občasnega pripomočka za ustvarjalno inspiracijo pri ustvarjanju – alkohola v obliki (slovenske!) viljamovke. Bilo pa je tudi nešteto jajc (trdo kuhanih), katerih nacionalni izbor mi ni bil znan.

Zanesljivo mesto, kjer nisi naletel na bienalca, je bil lizbonski živalski vrt s sicer bogato živalsko ponudbo, ki si jo je bilo mogoče ogledati tudi zviška. Nad vrtom je bila namreč speljana žičnica, s katere ostremu pogledu ni ušla nobena podrobnost. Če pa oko ni bilo ravno spočitno, ker je po neprespani noči in polurnem opazovanju sončnega vzhoda v spremstvu pesnika pordečelo in se skrčilo, si s pogledom iz zraka ni moglo kaj dosti pomagati. Miklavž Komelj, maskota in literat slovenske ekspedicije, je kljub temu v svojo beležnico skrbno risal živalske podobe. Vse dokler mu ni zmanjkalo listov.

JELKA ŠUTEJ ADAMIČ

Iz zbirke Marcel-li Antùnez Roce.

izvrstnih ljubljanskih tehnogotskih metalurgih **Coptic Rain**, kljub pretirani odsotnosti v živo odigrane muzike, drla semple peščica čisto tapravnih lizbonskih fenov. Mejdun. Kdo bi si mislil, posebej, če prej ne izveš, da Laibach bolj čuječim Portugalcem ne zveni tako tuje ter da so *April Nine*, vzporedni projekt *Coptic Rain*, bili s svojim prispevkom k *Trans Slovenia Express* kompilaciji kar nekaj časa na lestvici lokalnega, se mi zdi *Radia Marginala*? Ves čas bienala, ki je bil za povrh razdeljen v dve etapi, tako da smo Kranjci odšli pet dni pred koncertem in se je umetniška srenja v kompletni postavi mudila v Lizboni le dva dni, se je kajpak gledalo tudi videe in filme ter hodilo v *Kultumi center Belém*.

Vestalka Urše Draš.

Nekakšen Cankarjev dom, kakršnega bi si postavil Ben Hur, kjer so se po odru pojali gledališčniki, enkrat pa je s svojim *Projektom Atol* imel z glasbo pospremljeno predavanje o avantgardi in utopiji tudi naš **Marko Pejlhan**. Čisto blizu predmestne kulturne utrbe se je v že omenjenem preostanku izpred katastrofalnega potresa konec 18. stoletja, Samostanu sv. Hieronima, dajala v posluh sodobna resna ali, po portugalsko, »*musica erudita*« - in mi jo, ko so se mi najbolj cedile sline, zagodla z odpo-vedjo nastopa **Nasserja Eddine Chaoulija** (glej *pinceto*), enega redkih najavljenih z muslimanske strani Sredozemlja. Za najudobnejše, najbolj informativne in, navsezadnje, največjega odziva delež-

foto MIHA FRAS

ne so se kajpak izkazale manifestacije preglednega značaja. Recimo razstava likovne umetnosti, vseh panog oblikovanja, fotografije in stripa v tovarniških hodnikih bivše vrvarne *Cordoaria Nacional*. V dveh kri-lich. Enem, ki je z ločnico hodnik za slike/kamrice za kiparstvo, instalacije in konceptualije, ustrežal. In drugem, kjer so se na panojih in pod njimi drenjali vsi mogoči oblikovalci, arhitekti in fotografi. V likovniškem semnju živo obarvane naive, subkulturnih izjav, tradicionalističnih platen, tipografij, grafik in levo ter desno uha-jajočih interierjev se je pač učinkovitost merila s tem, koliko časa si pred ali v svojem izdelku zadržal od preobilja povsem zmedeno gledalstvo. Ki se kar ni moglo odtrgati (ali pa se sploh ni upalo notri) od mračnega patološkega laboratorija **Marcel-li Antùnez Roce**, sodelavca *La Fure Dels Baus*, ki je v vrčih s formalinom razstavil iz prašičje kože sešite glave, serijo src z modnimi dodatki in za povrh še v motno tekočino potopljeni mobile iz govejih jezikov.

»*Dober tekst!*« Vam bo barcelonski izdelovalec mes-nih kiborgov - upajmo v kratkem - voščil tudi v Ljubljani. Več, tokrat upravičenega zgražanja je požela obupno neiznajdljiva, duhamorno izenaču-joča postavitev oblikovalskega dela, kjer se je pokazalo tudi nekaj, kar je bilo pozneje dosti različne-je videti na vseobsegajoči modni reviji v recepciji bivšega belémskega pristanišča. Namreč, da pri-devnik »mladi«, mlajši od 30 let, sam po sebi ne more zagotoviti, da na bienalu ne bi gledali modne, bižuterijske, dizajnerske, fotografske konfekcije, kakršno bi raje pripisali drugi ligi starejših mojstrov, ki pač morajo živeti od pokoravanja drugje izumlje-nim trendom. To, da se velika večina modistov in modistk, čeprav si ugodnejše priložnosti ni misliti, ni spustila v eksces ali vsaj v cestno modo izven ali proti industrijskim tokovom enostavne reprodukcije, pa je dalo krila **Urši Draš** in **Luki Žanu**. Žanovo bojevniško usnje je tako služilo za stvarni premor med plejado benignih kostimov, **Uršine** v volno povezane, slabokrvne fatalke na koturjih pa so si prislužile gromki hura in poznejši napad novinarjev.

Bienale bi moral navsezadnje ustreči tudi **komu-nikacijski nuji**, se pravi, najti pravi povod, da si raznorodna, nemalokrat postrani motreča se umet-niška predstavništva mest in držav, padejo v objem oziroma najdejo skupen jezik. Nobena skrivnost ni, da bi bilo to najlaže doseči z enim edincatim viso-kokaloričnim hausbalom. Pa je v tej tonaliteti, vsaj za časa našega obiska, izzvenel le *Literarni kafé* v baru *Cordoarie*, kjer se je z *ad hoc* ustvarjenim originalom in italijanskim prevodom predstavil tudi venomer stihe klepajoči, Danteja in Koseskega recitirajoči **wunder poet Miklavž Komelj**, takorekoč verbalna duša slovenske odprave. In se je razstavi-la nepregledna serija *kaj-nas-povezuje* kolažev vseh sodelovanja voljnih bienalčanov in je francoski duo *Pit'8* točil v Evropi prepovedani absint, a le do devetih zvečer. Podobno, a glede trajanja prijetnej-šo, je par dni prej uganila tudi **Galerija ŠKUC**. Ta je za en, »slovenski« večer okupirala boemski bar *Ma Jong* v središču nočne Lizbone *Bairru Altu*,

S P I N C E T O !

BIENAL 1994 LISBOA (dvojni CD Bienal '94, ni naprodaj; za prsluh se obrnite na dežurnega Galerije ŠKUC, Stari trg 21)

Pregled nastopajočih na bienalu. Prvi disk, namenjen rocku in podobnemu, govori predvsem o obrobnosti Sredozemlja (ali za izbiro odgovornih selektorjev), ki ima prepogosto za posledico atavizme in čudesa, kot si jih le moreš misliti. Često kar žgečkljive, recimo *eighties* artizem francoskih *Pit'8*, podproducirani industrializem *Bizarra Locomotive*, etno pop *Inaslyen* ali srčkane popevke *Tres Tristes Tigres*. Mnogo intrigantnejši bo drugi, »res-nemu« namenjeni plošček. Po zaslugi korziškega zbora *Cinqui So*, arabske sambe *Nacer Edine Chaoulina*, po *Loliti* dišečih *Aroma Thalassi*, prave turbobadabum suite *Tabir Percussion Ensemble*, mučenj otrok in živali *Vitriola* in še prenekaterih resnoglasbenih eksperimentov. (jk)

✱ ✱ ✱